

ДО ПИТАННЯ ОПЕРАТИВНО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ НА ПРИКЛАДІ БОЙОВОГО ДОСВІДУ 26 ПРИКОРДОННОГО ЗАГОНУ

Вітровчак В. Г., Кушнір Я. О.

Метою даною статті є здійснення критичного аналізу оперативно-службової діяльності органів охорони державного кордону та її форм на предмет ефективності виконання завдань, покладених на Державну прикордонну службу України саме в умовах правового режиму воєнного стану.

Держприкордонслужба України як суб'єкт забезпечення національної безпеки України бере активну участь у здійсненні заходів зі стримування та відсічі збройної агресії російської федерації. Реалізація такої системи заходів здійснюється за рахунок форм оперативно-службової діяльності, які мали місце у мирний та особливий період, таких як: прикордонна служба, прикордонний контроль, оперативно-розшукова діяльність, спеціальні дії, спеціальні операції, бій.

Цілком очевидно, що реалізація форм діяльності прикордонного відомства має бути переглянута, із врахуванням якісно-нових обставин об'єктивної дійсності. Зокрема, авторами апробовано бойовий досвід 26 прикордонного загону, проведено компаративістський аналіз форм оперативно-службової та службово-бойової діяльності, що дозволило сформулювати висновок про необхідність переорієнтації діяльності органів охорони державного кордону на оперативно-бойову діяльність як таку, що дозволяє виконувати типові функції прикордонного відомства та забезпечувати стримування і відсіч збройної агресії з урахуванням правового статусу Держприкордонслужби України.

Таким чином, автори пропонують власну дефініцію оперативно-бойової діяльності як виконання завдань із забезпечення недоторканності державного кордону України та охорони суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні в умовах правового режиму воєнного стану з використанням усіх наявних сил і засобів, що може бути використана органами охорони державного кордону, які межують із державою-агресором та її пособником, здійснюють охорону акваторії Чорного моря. Ефективність та доцільність оперативно-бойової діяльності обґрунтовується бойовим досвідом 26 прикордонного загону і як наслідок бути

імplementованою іншими органами охорони державного кордону.

Ключові слова: Державна прикордонна служба України, оперативно-службова діяльність, службово-бойова діяльність, оперативно-бойова діяльність.

Vitrovchak V. G., Kushnir Y. O. On the issue of operational-combat activity of the state border guard bodies on the example of combat experience of the 26-th border guard detachment

The purpose of this article is to critically analyze the operational and service activities of state border protection bodies and their forms in terms of the tasks effectiveness assigned to the State Border Guard Service of Ukraine under the legal regime of martial law.

The State Border Guard Service of Ukraine is a subject that guarantees the national security of Ukraine. It takes an active part in implementing measures to deter and repel the armed aggression of the Russian Federation. Implementing such a system of measures is carried out due to operational-service activity, which took place during peaceful and martial law periods, such as border service, border control, operational-search activity, special actions, special operations, and combat.

It is quite evident that the implementation of the forms of activity of the border agency should be reviewed, taking into account qualitatively new circumstances of objective reality. In particular, the authors tested the combat experience of the 26th border detachment and carried out a comparative analysis of the forms of operational-service and service-combat activity. It made it possible to formulate a conclusion about the need to reorient the activities of the state border protection bodies to operational-combat activity as such that allows performing the typical functions of a border agency and ensures deterrence and repulsion of armed aggression, taking into account the legal status of the State Border Guard Service of Ukraine.

Thus, the authors offer their definition of operational-combat activity as - the fulfillment of tasks which are aimed at ensuring the inviolability of the state border of Ukraine and the protection of the sovereign rights of Ukraine in its exclusive (maritime) economic zone under the legal regime of martial law involving all available

---

---

forces and means that can to be used by the state border protection authorities that border the aggressor state and its accomplice, protect the Black Sea water area. The 26th border detachment combat experience substantiates the effectiveness and expediency of operational-combat activity and, as a result, should be implemented by other bodies of state border protection.

Key words: *The State Border Service of Ukraine, operational-service activity, service-combat activity, operational-combat activity.*

Постановка проблеми та її актуальність.

Анексія Автономної Республіки Крим, тимчасова окупація частини Донецької та Луганської областей України, новий виток ескалації - широкомасштабне вторгнення держави-агресора на територію України - все це спровокувало найбільшу безпекову кризу в Європі з часів Другої світової війни. Основним суб'єктом протидії злочинів проти безпеки миру і людства стала Українська державність, що реалізує свою діяльність через органи державної влади та їх посадових осіб.

Україна вперше запроваджує такий правовий режим воєнного стану, фактичною підставою для впровадження якого є не потенційні чи ефемерні загрози національній безпеці, а реальна загроза існування України як держави. Позитивним аспектом діяльності органів державної влади стало усвідомлення факту, що воєнний стан - це не час для втілення принципу «маккіавелізму», а час для ефективної консолідації усіх сил та засобів для досягнення спільної мети.

Тим не менш, виникає логічне запитання: «Чи достатньо інструментарію державно-владних повноважень в органів державної влади та їх посадових осіб для протидії рашистській загрози в сучасних реаліях? Чи є достатньо ефективним цей нормативно закріплений інструментарій або ж він потребує розвитку та удосконалення, зважаючи на вже наявний досвід боротьби?». Відповідь на ці запитання ми хочемо надати крізь призму оперативно-службової діяльності (далі по тексту - ОСД) Державної прикордонної служби України (далі по тексту - Держприкордонслужба, ДПСУ) як суб'єкта забезпечення національної безпеки, що бере безпосередню участь у здійсненні заходів зі стримування та відсічі збройної агресії російської федерації.

Актуальність даної тематики полягає у здійсненні наукового обґрунтування та виробленні практичних рекомендацій стосовно найбільш ефективних форм діяльності прикордонного відомства, зокрема в умовах правового режиму

воєнного стану, як таких, що дозволяють належним чином забезпечити недоторканність державного кордону України та охорону суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Діяльність Держприкордонслужби України стала предметом дослідження вітчизняних профільних фахівців. Так, дослідження правового статусу прикордонного відомства як суб'єкта протидії делітам здійснювали Н.А. Орловська, С.О. Філіппов, А.Ф. Мота, Я.О. Кушнір, М.О. Король, Н.П. Демчик. Окремі питання правового статусу органів охорони державного кордону та їх підрозділів проводили Р.М. Ляшук, В.І. Вичавка, О.М. Олицький, І.Ф. Корж. Результатами дослідження місця та ролі Державної прикордонної служби України у забезпеченні національної безпеки стали підготовка та видання монографій В.Л. Зьолки (2015 рік), Ю.Б. Курилюка (2020 рік), О.Б. Ганьби (2021 рік). Зазначимо, що дослідженню питання забезпечення правопорядку у прикордонній сфері присвячено й дисертаційне дослідження Ю.Б. Курилюка. Безпосередньо оперативно-службову діяльність та її форми розкривали у своїх доробках Ю.Б. Івашков та Г.А. Магась, а також О.О. Гриньків. Тим не менш, питання виконання завдань, покладених на прикордонне відомство, форми діяльності цього правоохоронного органу спеціального призначення саме в умовах правового режиму воєнного стану - залишилися поза межами наукового пізнання.

Метою цієї статті є проведення компаративістського аналізу оперативно-службової та службово-бойової діяльності органів охорони державного кордону на предмет їхньої ефективності в умовах правового режиму воєнного стану та виокремлення найбільш доцільних форм діяльності, що здійснюється із урахуванням бойового досвіду 26 прикордонного загону.

Виклад основного матеріалу. Аналіз положень чинного законодавства, дозволяє нам зробити висновок, що Держприкордонслужба - це правоохоронний орган спеціального призначення, який реалізує державну політику у сфері безпеки державного кордону України та охорони суверенних прав України у виключній (морській) економічній зоні [1]. Така дефініція правового статусу прикордонного відомства створює базис для наукової полеміки і вже неодноразово ставала предметом наукових розвідок профільних фахівців. Переконані, що визначення правового статусу Держприкордонслужби розкривається в межах

родового поняття «правоохоронний орган» та його видової категорії - «правоохоронний орган спеціального призначення».

Станом на сьогодні чинне законодавство не надає визначення поняття «правоохоронний орган». Так, позиції законодавця були представлені у Законі України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», а також Законі України «Про основи національної безпеки України», проте зазначені нормативно-правові акти втратили чинність, що не дозволяє нам сприймати їх дефініції як вірні. У свою чергу, Закон України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» у статті 2 лише надає перелік правоохоронних органів, при цьому залишаючи його відкритим та залишивши критерії віднесення суб'єктів до правоохоронних органів поза увагою, що зовсім не спрощує правозастосування [2].

Як наслідок, шукаємо відповідь на питання дефініції поняття «правоохоронний орган» у правовій доктрині: М.М. Бурбика пропонує визначати правоохоронні органи як державні органи, на які законодавчими актами покладене здійснення однієї або декількох правоохоронних функцій і для яких їх виконання є основним та повсякденним завданням [3, с. 28]. К.Ф. Гуценко та М.О. Ковальов вважають, що правоохоронні органи забезпечують реалізацію основних напрямів (функцій) правоохоронної діяльності, відповідно, виконання цих функцій визначає віднесення органів до правоохоронних [4, с. 13–17]. Ю.О. Загуменна вказує, що правоохоронні органи - це спеціально уповноважені державні органи, які забезпечують додержання та реалізацію прав і свобод громадян, законності та правопорядку із додержанням встановлених законом правил та процедур відповідно до своєї компетенції [5, с. 149]. Таким чином, вітчизняна наукова спільнота надає визначення «правоохоронного органу», зважаючи на зміст функціональної діяльності, а саме: виконання правоохоронної функції, змістом якої є охорона та забезпечення прав і свобод людини та громадянина, відновлення порушеного права у спосіб, визначений законодавством.

Що стосується «спеціального призначення» досліджуваного нами правоохоронного органу, то найбільш «свіжим» поглядом є результати дослідження Я.О. Кушніра на рівні дисертаційного дослідження. Зокрема, науковець визначає, що свого роду «виключний» статус Держприкордонслужби обумовлюється функціоналом самої

діяльності, а саме спрямованістю та змістом такої діяльності. Як висновок дослідник зазначає, що «спеціальне призначення» органів охорони державного кордону сформоване внаслідок поєднання правоохоронного та військового статусів, з урахуванням різноманіття діяльності прикордонного відомства. Оскільки окремі функції ДПСУ реалізуються типово для будь-яких інших правоохоронних органів, тоді як охорона державного кордону України, суверенних прав України у виключній (морський) економічній зоні, ведення розвідувальної діяльності не притаманне для «звичайних» правоохоронних органів і, як наслідок, їх реалізація можлива лише за рахунок спеціальних засобів [6, с. 133].

В цілому поділяючи такі висновки дослідника, підтримуємо і функціональний підхід, обраний для трактування понятійно-категоріального апарату. Оскільки саме функціональний зміст діяльності прикордонного відомства дозволяє наочно провести диференціацію ДПСУ від інших правоохоронних органів та військових формувань, зважаючи на специфіку завдання саме цього відомства.

Окремо кореляційні зв'язки між функціями та завданням органів охорони державного кордону встановлював М.О. Король, який вказує, що завдання конкретного органу, у нашому випадку ДПСУ, є конкретною вимогою, яка стоїть перед відомством, тоді як виконання цього завдання слід розцінювати як прямий обов'язок. Завдання має вихідне значення для функцій, а також є передумовою для останніх [7]. Продовжуючи думку науковця, додамо, що завдання визначає власне призначення самого органу, тоді як функції прикордонного відомства являють собою інструментарій, наданий для виконання цього завдання.

Таким чином, дослідження питання функцій прикордонного відомства дозволить нам розкрити особливості діяльності цього органу в умовах правового режиму воєнного стану, а також надати відповідь на поставлені дослідницькі завдання.

Зауважимо, що дослідження поняття «функції» знайшло своє відображення у працях вітчизняних науковців. І.Л. Бачило переконаний, що функції є складовою частиною компетенції і визначають, «що» робить орган [8, с. 52-54]. В.Б. Авер'янов вважає, що функції слід розуміти як складові частини змісту управлінської діяльності, що відображають окремі напрями (види) цієї діяльності, включаючи відносно самостійні групи якісно-однорідних дій керуючого суб'єкта [9, с. 17]. М.О. Король займався дослідженням безпосередньо функцій ДПСУ, на підставі чого робить висновок про

те, що функції є основними напрямками й видами діяльності, які носять юридичний характер і зміст їх перебуває в залежності від вольових настанов держави. У поняття «функції ДПСУ» входить такий вид діяльності її органів, який визначається призначенням цієї служби, характеризується певним предметом, спрямованим на вирішення завдань, і здійснюється з використанням властивої їм компетенції [7].

Нормативно-правове вираження функцій Держприкордонслужби міститься у статті 2 профільного закону, в якій законодавець деталізує, що виконання покладених на відомство функцій є оперативно-службовою діяльністю (далі по тексту - ОСД) ДПСУ [1]. Профільні дослідники прикордонної тематики висловлюють власні думки з приводу тлумачення оперативно-службової діяльності Держприкордонслужби. Наприклад, Г.А. Магась пропонує таке визначення: «ОСД - виконання визначених законодавством функцій ДПСУ, спрямованих на забезпечення недоторканності державного кордону України та охорони суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні» [10, с. 128]. О.О. Гриньків розглядає ОСД Держприкордонслужби України як комплекс правоохоронних, режимних, оперативних та інших заходів спрямованих на реалізацію функцій ДПСУ, аргументуючи власну позицію нормами профільного закону [11, с. 16]. Я.О. Кушнір вказує, що ОСД ДПСУ виявляється через основні, визначені законом напрями діяльності цього правоохоронного органу, спеціальність призначення якого обумовлена специфікою завдань [6, с. 134]. Тобто в цілому дослідники послідовні у своїй позиції стосовно трактування такої категорії, як «оперативно-службова діяльність» Держприкордонслужби України, здійснюючи прив'язку до функцій та завдань прикордонного відомства.

Зовнішнім, практичним вираженням функцій є форми діяльності. Форма виражає способи функціонування та розвитку будь-якої системи. Саме тому вирішальне значення має правильний вибір форми діяльності, використання в кожному випадку найбільш ефективної у виникаючих умовах [12, с. 143]. А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський та А.Ю. Васіна, акцентуючи увагу на практичному аспекті вираження форм діяльності, розглядають її як сукупність практичних дій та актів, логічна послідовність яких об'єднана загальною метою, та які утворюють процедури [13, с. 142]. Власне форми оперативно-службової діяльності крізь призму категорії оперативного мистецтва досліджував Ю.Б. Івашков, який доходить до такого

умовиводу: «Форми ОСД - категорія мистецтва охорони державного кордону, яка визначає масштаби, мету майбутніх дій, можливості, характер завдань, що виконуються, побудову та взаємозв'язок різноманітних елементів стратегічного, оперативного та тактичного використання органів (підрозділів) ДПСУ [14, с. 57]. Наше розуміння форм ОСД Держприкордонслужби України визначається таким чином: це зовнішній, прикладний аспект вираження функціонального напрямку діяльності, який обумовлений завданнями прикордонного відомства.

Г.А. Магась типовими формами ОСД ДПСУ вважає такі: прикордонна служба, прикордонний контроль, пошукові заходи (спеціальні дії), оперативно-профілактичні заходи, прикордонна операція [10, с. 128]. Ю.Б. Івашков визначає такі форми ОСД: повсякденна ОСД, прикордонна операція, спеціальні заходи, систематичні оперативно-службові дії [14, с. 57]. Авторський колектив розробників Проекту Статуту Державної прикордонної служби України (далі по тексту - Статут) вказують на такі форми: прикордонна служба, прикордонний контроль, оперативно-розшукова діяльність, спеціальні заходи, спеціальна операція, бій [15]. Цілоком поділяючи висновки укладачів Статуту як такі, що є найбільш деталізованими, адже відображають не лише форми ОСД, а й включають заходи/дії, що реалізуються в ході кожної з форм, вважаємо за доцільне провести компаративістський аналіз цих форм на предмет відповідності та ефективності виконання завдань, покладених на орган охорони державного кордону саме в умовах правового режиму воєнного стану, враховуючи досвід 26 прикордонного загону:

Прикордонна служба - форма оперативно-службової діяльності, яка полягає у погоджених оперативно-пошукових, контрольних та режимних діях, що проводяться за єдиним задумом з метою недопущення порушень законодавства про державний кордон. Основу прикордонної служби становлять оперативно-пошукові, патрульні, контрольні та режимні дії прикордонних підрозділів (п. 11) [15].

Якщо перелік дій, що входять до цієї форми ОСД, не підлягає сумніву, то визначена укладачами мета, а саме «недопущення порушення законодавства про державний кордон» становить простір для наукового дискурсу. Вважаємо, що з урахуванням підстави запровадження в Україні правового режиму воєнного стану вона має бути відкоригована з метою забезпечення недоторканності державного кордону. Може сформуватися

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

неправильне уявлення про те, що ми ототожнюємо завдання, покладені на прикордонне відомство та мету ОСД - прикордонної служби. Проте акцентуємо увагу, що недоторканність державного кордону є складним теоретичним поняттям та включає в себе різні аспекти. Так, зарубіжні вчені виділяють три аспекти:

1) державні кордони недоторканні, тому що недоторканна державна територія;

2) державні кордони недоторканні в тому сенсі, що недоторканна сама лінія кордону, позначена на місцевості прикордонними знаками, і ніхто не в праві їх руйнувати і свавільно змінювати лінію кордону на найменші велечини;

3) державний кордон недоторканний, оскільки визначає межі правопорядку, встановленого державою на своїй території, як наслідок - ніхто не вправі вступити на територію поширення цього правопорядку без належного дозволу влади [16, с. 49].

Вітчизняні науковці визначають два аспекти недоторканності державного кордону:

1) недоторканність самої лінії кордону на місцевості, позначеної прикордонними знаками;

2) заборону перетинання лінії кордону без дозволу компетентних органів чи поза встановленими правилами [17, с. 36].

Дані результати досліджень лише підтверджують нашу тезу про кроссекторальність та різноаспектність поняття «недоторканність державного кордону». Різниця між завданням Держприкордонслужби та окресленою нами метою такої форми ОСД, як прикордонна служба, полягає в тому, що в ході виконання завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону забезпечення здійснюється стосовно всіх аспектів цієї дефініції. Тоді як анонсована нами мета полягає у забезпеченні окремого аспекту недоторканності державного кордону, а саме недоторканності державного кордону як складової частини принципу недоторканності і цілісності державної території, що досягається за рахунок охорони державного кордону від будь-яких порушень, а не лише законодавства про державний кордон.

Для наочного відображення особливостей охорони та оборони державного кордону в умовах «мирного часу» та «правового режиму воєнного стану» розглянемо практичний досвід 26-го прикордонного загону, що дозволить описати порядок виконання завдань в загальній системі відсічі збройній агресії у складі Сил оборони України, зокрема у виконанні бойових наказів та бойових

розпоряджень, отриманих від вищих органів військового управління, шляхом:

1) цілодобового радіолокаційного та візуального контролю за надводною обстановкою та повітряним простором, у взаємодії із підрозділами ЗСУ та НГУ, з метою виявлення та недопущення висадки морського та повітряного десанту (ДРГ) з використанням десантних кораблів на десантно-недоступних ділянках узбережжя, при підтримці авіації та корабельної артилерії, для захоплення стратегічних об'єктів інфраструктури і оборони, блокування дій прикордонних підрозділів та підрозділів ЗСУ;

2) несення служби спільно із НПУ та НГУ на блокпостах та опорних пунктах, із завданням перевірки громадян України та іноземців по базах даних «Ризик», дотримання прикордонного режиму в контрольованих-прикордонних районах, виявлення диверсійно-розвідувальних сил противника, дезертирів та ухилантів від військової служби;

3) роботи дільничних інспекторів прикордонної служби та висилки прикордонних нарядів «Розвідувально-пошукова група» у визначені наказом начальника прикордонного загону райони пошукових дій, із завданням збору та добування випереджувальної інформації про знаходження диверсійно-розвідувальних сил противника, ймовірних посібників, колаборантів та проросійсько налаштованих місцевих жителів;

4) проведення спільно з взаємодіючими правоохоронними органами контрдиверсійних заходів в межах прикордонних областей з метою виявлення диверсійно-розвідувальних сил противника та ймовірних посібників, схронів зі зброєю, амуніцією, засобами зв'язку та іншого обладнання, здійснення фільтраційних заходів направлених на встановлення колабораціоністів.

5) охорони та оборони аеродромів, аеропортів, морських портів та основних транспортних вузлів в межах ділянки відповідальності прикордонного загону з метою недопущення висадки повітряного та морського десанту противника;

6) участі прикордонного загону та окремих відділів прикордонної служби в обороні м. ОДЕСА, МИКОЛАЇВ та ОЧАКІВ.

7) відновлення процедур прикордонного контролю в пунктах пропуску через державний кордон для морського сполучення;

8) створення протидесантних та загальновійськових резервів, зведених загонів.

Отже, можна зробити висновок, що ті заходи/дії, які виконуються в рамках прикордонної

служби в умовах воєнного стану, суттєво відрізняються від тих, до яких ми звикли при повсякденному варіанті прикордонної служби.

Прикордонний контроль - форма оперативно-службової діяльності, яка полягає у здійсненні комплексу контрольних, оперативних, технічних, режимних, адміністративно-правових та кримінально-процесуальних дій в пунктах пропуску через державний кордон (п. 11) [15].

Законодавець встановлює, що прикордонний контроль - державний контроль, що здійснюється Державною прикордонною службою України, який включає комплекс дій і систему заходів, спрямованих на встановлення законних підстав для перетинання державного кордону особами, транспортними засобами і переміщення через нього вантажів (ст. 2) [18]. Аналіз положень Закону України «Про прикордонний контроль» (ст. 5) та Закону України «Про державний кордон України» (ст. 9) [19] дозволяє зробити висновок про те, що типовим місцем проведення прикордонного контролю, що застосовується для легального перетинання державного кордону України, є пункти пропуску через державний кордон України. Аналогічного умовиводу доходять і фахівців-розробники Статуту, уточнюючи, що така форма ОСД здійснюється лише у пунктах пропуску. Розвиваючи власне дослідження, уточнимо, що даний підхід повинен бути переглянутий на предмет альтернативності, тобто включення до Статуту й інших місць, визначених у системі національного законодавства: поза пунктами пропуску, на території суміжних держав, що дозволить правовій доктрині та системі національного законодавства перебувати в органічній єдності.

Таким чином, значення пунктів пропуску важко недооцінювати, адже у разі прийняття рішення про їх закриття/припинення роботи прикордонний контроль у звичному розумінні - не здійснюється. Відповідно до Положення про пункти пропуску через державний кордон та пункти контролю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 751 від 18.08.2010 року, право на прийняття рішення стосовно відкриття/закриття (тимчасового закриття) закріплено за вищим органом у системі органів виконавчої влади (п. 9) [20]. Згідно із зазначеним підзаконним нормативно-правовим актом та враховуючи військову агресію з боку російської федерації, Кабінетом Міністрів України було видано розпорядження «Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю»

№ 188 -р від 26.02.2022 року [21]. Таким чином, така форма ОСД, як прикордонний контроль органами охорони державного кордону, що межують із державою-агресором та її пособником - Республікою Білорусь, а також на ділянці відповідальності, яких знаходяться повітряні пункти пропуску в умовах правового режиму воєнного стану, не здійснюється.

Виключенням серед зазначених органів охорони державного кордону є 26 прикордонний загін, на ділянці відповідальності якого реалізуються положення «Ініціативи щодо безпечного транспортування зерна та продуктів харчування з українських портів» [22].

Так, правовими засадами здійснення прикордонного контролю є в тому числі й міжнародні договори України (ст. 3) [18]. Україна, як один із основних експортерів зерна та харчових продуктів, з метою недопущення глобальної світової кризи гуманітарного характеру, разом із частиною цивілізованого світу продовжує переслідувати гуманістичні тенденції, що знайшло своє практичне відображення у підписанні зазначеної угоди.

Пункт С Основних положень згаданої Ініціативи вказує: «Уся діяльність в українських територіальних водах здійснюватиметься під владою та відповідальністю України» [22].

26 прикордонний загін, як представник органів державної влади, забезпечує порядок заходження узгоджених Спеціальним координаційним центром (далі по тексту - СКЦ) суден у внутрішні води та визначені сторонами угоди порти України, що знаходяться на ділянці відповідальності загону, а також: перебування в них, проведення вантажних операцій, сполучення суден з берегом, та інші правила: радіозв'язку, навігаційні, портові, митні, санітарні, реалізовує здійснення прикордонного контролю відповідно до чинного законодавства України.

Відмінність прикордонного контролю, що здійснювався підрозділами 26 прикордонного контролю в мирний час/особливий період, від цього ж виду державного контролю в умовах правового режиму воєнного стану полягає в таких ознаках:

- 1) виключна категорія суб'єктів, а саме судна, що попередньо зареєстровані та перевірені СКЦ;
- 2) виключно погоджені Сторонами угоди порти (що свідчить про те, що не у всіх морських портах, що перебувають на ділянці відповідальності 26 прикордонного загону, здійснюється прикордонний контроль);
- 3) визначений та погоджений Сторонами графік заходу суден.

Станом на 18.08.2022 року посадовими особами 26 прикордонного загону в ході прикордонного контролю було оформлено 16 суден.

Оперативно-розшукова діяльність - форма оперативно-службової діяльності, яка полягає у здійсненні гласних та негласних, розшукових заходів із застосуванням оперативних й оперативно-технічних засобів в інтересах охорони державного кордону. Оперативно-розшукова діяльність здійснюється відповідно до положень Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (п. 11) [15].

Погоджуємось, що оперативно-розшукова діяльність має місце в професійній діяльності прикордонників, в тому числі в умовах правового режиму воєнного стану, оскільки є ефективним інструментарієм стосовно забезпечення захисту державного кордону за рахунок виявлення кримінальних правопорушень, що готуються або осіб, які готують кримінальні правопорушення. Проте змінюються саме види протиправної діяльності, що виявляються: йдеться про те, що в мирний час або особливий період основний масив становлять типові прояви транскордонної злочинності (контрабанда, торгівля людьми, незаконне переправлення осіб через державний кордон України, порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України, незаконне перетинання державного кордону України тощо), аналіз правозастосовної практики свідчить, що в умовах правового режиму воєнного стану збільшується кількість злочинів проти основ національної безпеки України, кримінальних правопорушень у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державного кордону, забезпечення призову та мобілізації, військові кримінальні правопорушення, кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Зміна видових проявів протиправних діянь зобов'язує оперуповноважених змінювати тактику оперативно-розшукової діяльності, якісно-новий підбір оперативних засобів.

Зауважимо, що нормативно-правове визначення оперативно-розшукової діяльності дещо відрізняється від запропонованого авторами: «Оперативно-розшукова діяльність - це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів» [23]. Законодавче визначення включає в себе більш розширений перелік заходів, вказуючи на віднесення до ОРД й інших видів заходів: не лише пошукових, а й контррозвідувальних заходів. Вважаємо, що

в умовах воєнного стану превалювати мають саме контррозвідувальні заходи як такі, що відповідають вимогам сьогодення й задекларованій меті контррозвідувальної діяльності: попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України, усунення умов, що їм сприяють, та причин їх виникнення (ст. 2) [24].

На ділянці відповідальності 26 прикордонного загону реалізуються такі оперативно-розшукові заходи:

1) здійснення контрдиверсійного пошуку на ділянці відповідальності, опитування осіб за їх згодою, в тому числі переселенців з ТОТ, використання їх добровільної допомоги;

2) проведення агентурних та оперативно-технічних заходів в рамках ОРС та під час здійснення негласних слідчих (розшукових) дій;

3) використання кримінального аналізу та наявних баз даних під час здійснення ОРД;

4) проведення контрдиверсійних та профілактичних заходів спільними міжвідомчими групами в прикордонних населених пунктах;

5) здійснення фільтраційно-перевірочних заходів на блокпостах відносно осіб, виявлених на основі розробленого профілю ризиків на предмет участі в діяльності, що посягає на територіальну цілісність, недоторканність та державний суверенітет України;

6) відстеження суспільно-політичної та криміногенної обстановки в прикордонні;

7) посилення роботи підрозділів внутрішньої та власної безпеки на предмет можливого витоку інформації з обмеженим доступом або нестійкою державницької позиції особового складу;

8) актуалізація постійної взаємодії з іншими органами, уповноваженими на здійснення оперативно-розшукової діяльності, з метою постійного, негайного обміну достовірною інформацією;

9) підвищення рівня міжнародного співробітництва в контексті отримання доступу до інформації з міжнародних баз даних.

Спеціальні дії - форма оперативно-службової діяльності, яка полягає у здійсненні комплексу спеціальних дій, спрямованих на боротьбу з тероризмом, організованою злочинністю, пошук правопорушників, локалізацію кризових ситуацій, забезпечення внутрішньої та власної безпеки, виконання інших спеціальних завдань, а також координацію діяльності державних орга-

нів в інтересах охорони державного кордону (п. 11) [15].

Зазначаємо, що автори обрали досить невіддале визначення «спеціальних дій», допустивши логічну помилку, а саме вони надають визначення невідомого поняття через це ж невідоме: «Спеціальні дії - це форма ОСД, яка полягає у здійсненні комплексу спеціальних дій» (п. 11) [15].

Сумніву піддається й проголошена спрямованість дій, яку, на нашу думку, слід переорієнтувати на пошук слідів діяльності диверсійно-розвідувальних груп (далі по тексту - ДРГ) та власне самих ДРГ. Наприклад, О.В. Андрушко, аналізуючи деструктивну діяльність держави-агресора в період проведення АТО, визначає такі шляхи заходження ДРГ на державну територію України:

1) легальний, що здійснюється через пункти пропуску, з використанням дійсних паспортних документів місцевих жителів територій, де проводяться активні бойові дії, а також за підробленими документами з серією цих регіонів, оскільки на момент початку бойових дій залишилися чисті бланки документів і вони були захоплені державою-агресором з метою легалізації своєї агентури;

2) нелегальний, що містить, по-перше, заходження ДРГ з непідконтрольної території; по-друге, заходження ДРГ з боку російської федерації поза пунктами пропуску з незаконним перетинанням ДКУ по завчасно підготовлених коридорах [25, с. 24].

Вважаємо такі висновки справедливими і для потреб нашого дослідження. Таким чином, спеціальні дії, що реалізуються в умовах правового режиму воєнного стану, доцільно переглянути на предмет спрямованості, організації та видового вираження останніх.

На ділянці відповідальності 26 прикордонного загону, з урахуванням особливостей ділянки відповідальності, а також вжитими протидесантними заходами (облаштування морських загороджувальних та фортифікаційних споруд, мінування акваторії Чорного моря та ділянки узбережжя придатної до висадки десанту) спеціальні заходи як такі, що не відповідають раціональному використанню особового складу, не проводились. Тим не менш, їхня доцільність має місце в організації ОСД органів охорони державного кордону, що здійснюють охорону сухопутної ділянки ДКУ, які межують із державою-агресором та її пособником.

Спеціальна операція - форма оперативно-службової діяльності, яка являє собою сукупність узгоджених і взаємозв'язаних за метою, завданнями, місцем та часом контрольних, режи-

мних, оперативних та спеціальних заходів, які проводяться Державною прикордонною службою України в умовах особливого періоду (п. 11) [15].

Спеціальна операція як форма ОСД не відповідає реаліям сьогодення за такими ознаками:

1. Суб'єктний склад. Звуження суб'єктного складу проведення спеціальної операції виключно органами охорони державного кордону не дозволяє повною мірою реалізувати взаємодію з іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами, внаслідок чого втрачається можливість використання сил і засобів, якими не володіє Державна прикордонна служба України.

В умовах правового режиму воєнного стану усі правоохоронні органи та військові формування під час виконання заходів правового режиму воєнного стану діють під керівництвом Генерального штабу Збройних сил України (ст. 14) [26], що вже свідчить про включення, як мінімум, ще одного суб'єкта до проведення спеціальної операції, бодай навіть на етапі планування.

2. За обстановкою проведення. Зважаючи на відмінні понятійні категорії апарату юриспруденції стосовно трактування воєнного стану [26] та особливого періоду [27], можна дійти висновку про частковий темпоральний перетин воєнного стану та особливого періоду, тим не менш, оперативно-бойова обстановка, з урахуванням підстави запровадження воєнного стану, не дозволяє ототожнювати обстановку проведення спеціальної операції від особливого періоду та воєнного стану.

Бій - форма оперативно-службової діяльності, яка полягає у погоджених за метою, місцем та часом військових діях з метою знищення (розгрому) противника і виконання інших тактичних завдань у визначеному районі протягом стислого часу (п. 11) [15].

Вважаємо бій атиповою формою ОСД для Держприкордонслужби, що має місце виключно для виконання обов'язку, покладеного п. 3 ст. 19 профільного закону на ДПСУ: «Участь у взаємодії із Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями у відбитті вторгнення або нападу на територію України збройних сил іншої держави або групи держав» [1]. Для підтвердження не типовості даної форм ОСД розглянемо безпековий аспект діяльності прикордонного відомства.

Закон України «Про національну безпеку України» відносить прикордонне відомство до складу сектору безпеки та оборони. Зауважимо, що в умовах правового режиму воєнного стану завдання, покладені на органи охорони держав-

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

ного кордону, залишаються сталими, тобто такими ж, що прописані у профільному законі, на відміну від, скажімо, Національної гвардії України. Так, законодавець конкретно визначає, що в умовах правового режиму воєнного стану лейтмотив діяльності цього військового формування змінюється на предмет виконання завдань, характерних для сил оборони (ч. 5. ст. 18) [28].

Тим не менш, свого роду «казуїстичне» визначення правового статусу ДПСУ ускладнює конкретне віднесення прикордонного відомства до сил безпеки чи то сил оборони, з урахуванням визначення термінів, зазначених у статті 1 Закон України «Про національну безпеку України» (ст. 1) [28]. Жодна із зазначених категорій не містить у своєму складі правоохоронного органу спеціального призначення, натомість: суб'єктний склад сил безпеки містить невичерпний перелік, обов'язковою ознакою приналежності до якого є виконання функцій із забезпечення національної безпеки. Відповідь на питання приналежності Держприкордонслужби до сил безпеки отримуємо шляхом аналізу такої функції органів охорони державного кордону, як охорона ДКУ. Так, «охорона державного кордону України є невід'ємною складовою загальнодержавної системи захисту державного кордону...» (ст. 2) [19]. В свою чергу, захист ДКУ є невід'ємною частиною загальнодержавної системи забезпечення національної безпеки і полягає у скоординованій діяльності військових формувань та правоохоронних органів держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом» [19].

Акцентуємо свою увагу також на тому, що відмінність національної безпеки від воєнної безпеки вбачається виключно у характері загроз: невоєнного та воєнного характеру, відповідно [28]. Таким чином, Держприкордонслужба, як правоохоронний орган спеціального призначення, здійснює забезпечення національної безпеки України від реальних та потенційних загроз національної безпеки, тоді як забезпечення воєнної безпеки не є характерним для ДПСУ, на відміну від сил оборони, визначених Основним Законом, наприклад Збройних Сил України. Таким чином, бій як форма ОСД займає виняткове місце, і погоджуємось, що характеризується виключно короткотривалим темпоральним розвитком, а саме до моменту передачі під контроль лінії державного кордону України Збройним Силам України.

Не залишився поза межами нашого наукового пізнання той факт, що у науковій спільноті профільних дослідників така форма ОСД, як бій, від-

носиться до службово-бойової діяльності (далі по тексту - СБД).

О.О. Гриньків визначає СБД як систему форм і способів охорони ДКУ, прикордонної території з метою недопущення завдання всіх видів шкоди прикордонній безпеці наявними силами та засобами, у тому числі військовими методами і засобами. Дослідниця вказує, що СБД здійснюється шляхом проведення спеціальної операції чи бою у разі вчинення незаконної зміни лінії проходження ДКУ, припинення діяльності воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій, що порушили порядок перетинання ДКУ [11, с. 37].

В.І. Вичавка, аналізуючи СБД підрозділів ДПСУ під час участі в АТО, визначає такі практичні форми її реалізації:

- 1) проведення організаційно-політичних і миротворчих акцій з метою запобігання збройному конфлікту, його локалізації і нейтралізації на стадії виникнення;
- 2) боротьба з розвідувальною, диверсійно-терористичною діяльністю екстремістських сил;
- 3) демонстрація військової сили;
- 4) посилення охорони ДКУ;
- 5) установа та підтримання режиму надзвичайного стану;
- 6) участь у бойових діях, що проводяться під час АТО (спільної спеціальної операції) об'єднаними угрупованнями військ (сил) із розгрому НЗФ;
- 7) забезпечення оперативних та службово-бойових дій НГУ, СБУ, ДПСУ, що забезпечують дії з'єднань і частин видів ЗСУ, родів військ і спеціальних військ;
- 8) інформаційно-психологічні операції [29, с. 163].

Беручи до уваги достатній та належний рівень наукового обґрунтування дослідниками СБД, вважаємо, що її детермінація як окремого виду діяльності є перебільшеною, оскільки:

- 1) СБД реалізується за рахунок тих самих форм, що відносяться й до ОСД ДПСУ;
- 2) виділення СБД за рахунок використання військових сил і засобів не відповідає реаліям матеріально-технічного та збройного забезпечення Держприкордонслужби. Так, широкомасштабне вторгнення лише підтвердило недостатність наявних військових засобів в органів охорони державного кордону та їх підрозділів, а саме: відсутність артилерійської систем, ракетних систем залпового вогню, танків, броньованої техніки у достатній кількості, сучасних протитанкових ракетних комплексів, а також компетентностей для їхнього використання.

Як наслідок, пропонуємо СБД розглядати як одну з форм ОСД ДПСУ, що застосовується у виключних випадках із застосуванням усіх наявних сил та засобів, з метою відбиття вторгнення або нападу на територію України збройних сил іншої держави або групи держав із подальшою взаємодією із суб'єктами сектору оборони.

Висновки. Проведений теоретичний аналіз та апробований досвід діяльності 26 прикордонного загону дозволяє зробити висновок про те, що жодна із форм ОСД ДПСУ не відповідає вимогам та реаліям правового режиму воєнного стану. Подібних висновків доходять й інші вчені-практики прикордоннознавці. Зокрема, Ю.Б. Івашков доводить, що у сучасних умовах існуючі форми ОСД не відповідають ані структурі, ані завданням, що покладені на ДПСУ, ані сучасним умовам забезпечення безпеки ДКУ та поглядам на ведення збройної боротьби [14, с. 57].

Так, в умовах мирного часу чи особливого періоду заходи/дії ОСД 26 прикордонного загону були покликані забезпечити належний стан режиму державного кордону, прикордонного режиму за рахунок несення служби прикордонними нарядами, організації оперативно-службової діяльності ВПС, контролю за встановленими режимними заходами (в'їзд-виїзд, перебування, проживання, пересування осіб, провадження робіт, обліку та тримання на пристанях, причалах, базах для стоянки малих і спортивних суден та в пунктах базування самохідних і несамохідних суден, їх плавання та пересування у внутрішніх водах України).

Проте такі обставини об'єктивної дійсності, як відсутність повноцінного контролю за лінією державного кордону України в межах Харківської, Донецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим, над акваторією Чорного моря, постійна ракетна небезпека, артилерійські обстріли, загроза атаки противника з моря - спонукають нас до визначення іншого виду діяльності, відмінного від оперативно-службової діяльності, зокрема такого, що буде враховувати правовий режим воєнного стану, місце і роль Держприкордонслужби у забезпеченні національної безпеки України, динамічність обстановки на ділянці відповідальності органів охорони державного кордону.

Як наслідок, пропонуємо новий вид діяльності органів охорони державного кордону - оперативно-бойову діяльність як таку, що буде відображати практичний функціонал прикордонного відомства із забезпечення недоторканності ДКУ та

охорони суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні.

Під оперативно-бойовою діяльністю пропонуємо розуміти виконання завдань із забезпечення недоторканності ДКУ та охорони суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні в умовах правового режиму воєнного стану з використанням усіх наявних сил і засобів. Тобто оперативно-бойова діяльність являє собою свого роду квінтесенцію оперативно-службової діяльності: як типових форм (наприклад, прикордонна служба та прикордонний контроль), так й атипових - віднесених дослідниками до службово-бойової діяльності (спеціальна операція, бій), що пропонується до запровадження в органах охорони державного кордону, які межують з державою-агресором та її пособником, з метою переорієнтації запроваджуваних дій/заходів на виконання завдання, покладеного на прикордонне відомство, в умовах воєнного стану із таким самим високим коефіцієнтом корисної дії. При цьому оперативно-бойова діяльність, без сумніву, включає бойову компоненту, проте виключно з урахуванням місця і ролі ДПСУ як суб'єкта забезпечення саме національної безпеки, а не воєнної безпеки, і має здійснюватись із урахуванням темпорального розвитку бойової компоненти - короткотривалий період, а також бойової обстановки, що склалася на предмет співрозмірності сил і засобів.

Ознаками оперативно-бойової діяльності пропонуємо визначати:

1) вид професійної діяльності суб'єкта сектору безпеки, метою якого є забезпечення національної безпеки шляхом охорони ДКУ;

2) має чітко виражені темпоральні рамки застосування (на період дії воєнного стану);

3) реалізовується у чіткій відповідності до положень чинного законодавства, в рамках наданих державно-владних повноважень, конкретизованих у правах та обов'язках Державної прикордонної служби України;

4) спрямована на виконання завдання прикордонного відомства: шляхи, підходи, моделі, стилі, засоби виконання якого враховують обстановку та підстави запровадження воєнного стану;

5) полягає у використанні всіх доступних форм та засобів: як типових форм та засобів діяльності ДПСУ (характерних для діяльності будь-якого іншого прикордонного загону), так і короткочасних - атипових (бій)

Практика 26 прикордонного загону вказує, що усі без виключення форми ОСД не довели свою повноцінну ефективність в ході здійснення захо-

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

дів із забезпечення національної безпеки України. Відтак пропонуємо імплементацію ОБД, до якої входять такі форми, як: прикордонна служба, прикордонний контроль, оперативно-розшукова діяльність, спеціальні дії, спеціальні операції, бій (запроваджені з урахуванням правового режиму воєнного стану - як зразок із врахуванням наданих нами у статті роз'яснень та рекомендацій), а також нові форм ОБД: оперативне підпорядкування; оперативна координація; оперативна взаємодія.

Кожна із зазначених форм пройшла перевірку часом та збройною агресією російської федерації і наочно продемонструвала свою доцільність та ефективність.

Література

1. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003 р. № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text%20%D0%9C> (дата звернення: 18.08.2022).

2. Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#doc_info (дата звернення: 18.08.2022).

3. Бурбика М. М. Ще раз до визначення поняття «правоохоронні органи». *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. Сєверодонецьк, 2013. № 27. С. 23-29.

4. Гуценко К.Ф., Ковалев М.А. Правоохоронительные органы : учебник. Москва : Зерцало, 2007. 440 с.

5. Загуменна Ю.О. Правоохоронні органи: поняття, ознаки, функції, особливості діяльності. *Право і безпека*. Харків, 2010. № 3(35). С. 145-150.

6. Кушнір Я.О. Державна прикордонна служба України як суб'єкт протидії порушенню порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї : дис....докт. філ. у гал. права. Хмельницький, 2021. 304 с.

7. Король М.О. Адміністративно-правове регулювання системи Державної прикордонної служби України. *Форум права*. Харків, 2011. № 2. С. 446-450.

8. Функции органов управления. Правовые проблемы оформления и реализации : учебник / под общ. ред. И.Л. Бачило. Москва : Юрид. лит., 1976. 200 с.

9. Аверьянов В.Б. Функции и организационная структура органа государственного управления. Київ - Наук. Думка, 1979. 150 с.

10. Магась Г.А. Основні підходи щодо формування основ теорії охорони державного кордону України на сучасному етапі. *Держава та регіони*.

Серія: Державне управління. Запоріжжя, 2018. № 2(62). С. 125-129.

11. Гриньків О.О. Теоретико-правові засади кримінально-правового та оперативно-розшукового забезпечення оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України : монографія. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2020. 470 с.

12. Ляшук Р.М. До питання про форми діяльності відділів прикордонної служби. *Проблеми законності*. Харків : Нац. ун-т «ЮАУ ім. Я. Мудрого», 2012. Вип. 120. С. 143-151.

13. Мельник А.Ф., Оболенський О.Ю., Васіна А.Ю. Державне управління : підручник / за ред. А.Ф. Мельник. Київ : Знання. 2009. 582 с.

14. Івашков Ю.Б. Форми та види оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України. *Честь і закон*. Харків, 2017. № 2(61). С. 56-61.

15. Статут Державної прикордонної служби з охорону державного кордону України. Частина І. Прикордонний загін (проект). Хмельницький, 2004. Вид-во НАДПСУ, 101 с.

16. Клименко Б.М. Государственные границы - проблемы мира : монография. Москва : Международные отношения, 1964. 138 с.

17. Цимбалістий Т.О. Конституційно-правовий статус державного кордону України : дис....канд. юрид. наук. Хмельницький, 1998. 213 с.

18. Про прикордонний контроль : Закон України від 05.11.2009 р. № 1710- VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17#Text> (дата звернення: 18.08.2022).

19. Про державний кордон України : Закон України від 04.11.1991 р. №1777-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text> (дата звернення: 18.08.2022).

20. Про затвердження Положення про пункти пропуску через державний кордон та пункти контролю : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.08.2010 р. № 751. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/751-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.08.2022).

21. Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.02.2022 р. № 188-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 18.08.2022).

22. Оpubліковано текст зернової угоди, підписаної сьогодні в Стамбулі. URL: <https://ukragroconsult.com/news/opublikovano-tekst-zernovoyi-ugody-pidpysanoyi-sogodni-v-stambuli/> (дата звернення: 18.08.2022).

---

23. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 18.08.2022).

24. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України від 26.12.2002 № 374-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (дата звернення: 18.08.2022).

25. Андрушко О.В. Проблеми протидії диверсійно-розвідувальним групам підрозділами Державної прикордонної служби України на кордоні та в зоні проведення антитерористичної операції. *Збірник наук. праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: військові та технічні науки*. Хмельницький, 2017. № 3(73). С. 19–29.

26. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 18.08.2022).

27. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 18.08.2022).

28. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 18.08.2022 року).

29. Вичавка В.І. Прогалини правового регулювання діяльності Державної прикордонної служби України щодо боротьби з тероризмом. *Трибуна докторанта, аспіранта і здобувача*. Харків, 2017. Вип. 34. С. 158–166.

Вітровчак В. Г.,
начальник 26 прикордонного загону,
полковник

Кушнір Я. О.,
доктор філософії в галузі права,
старший викладач
кафедри адміністративної діяльності,
Національної академії
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
старший лейтенант юстиції